

УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС, КРИМИНАЛИСТИКА

УДК 343.137.9

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРЯДКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО СУДДІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ Й РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Садіг АСКЕРОВ,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного і адміністративного права
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

SUMMARY

The article is devoted to comparative legal research of the course of criminal proceedings against the judges of the Constitutional Court of Ukraine and Constitutional Court Russian Federation, based on the constitutional and legal framework of their status, powers, functions and additional guarantees provided by the legislations of Ukraine and the Russian Federation. In this connection, the analyzed provisions of the Constitution of Ukraine and Constitution of Russian Federation, of the Law of Ukraine "On the Constitutional Court of Ukraine", the Federal Constitutional Law "On the Constitutional Court of the Russian Federation", the Criminal Procedure Code of Ukraine, the Criminal Procedure Code of Russian Federation, with features that set the overall course of criminal proceedings against the judges of the Constitutional Court of Ukraine and judges of the Constitutional Court of the Russian Federation.

Key words: criminal proceedings, especially with the general order of proceedings as a separate category of persons of prosecution, notification of suspicions, criminal proceedings against the judges of the Constitutional Court of Ukraine, criminal proceedings against the judges of the Constitutional Court of the Russian Federation.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена порівняльно-правовому дослідженню порядку кримінального провадження щодо суддів Конституційного Суду України та Конституційного Суду Російської Федерації, виходячи з конституційно-правових основ їхнього статусу, повноважень, функцій і додаткових гарантій, передбачених законодавством України й Російської Федерації. У зв'язку з цим проаналізовано норми Конституції України та Конституції Російської Федерації, Закону України «Про Конституційний Суд України», Федерального конституційного закону «Про Конституційний Суд Російської Федерації», Кримінального процесуального кодексу України, Кримінально-процесуального кодексу Російської Федерації, що встановлюють особливості із загального порядку кримінального провадження щодо суддів Конституційного Суду України й Конституційного Суду Російської Федерації.

Ключові слова: кримінальне провадження, особливості із загального порядку кримінального провадження, окрема категорія осіб, притягнення до кримінальної відповідальності, повідомлення про підозру, кримінальне провадження щодо судді Конституційного Суду України, кримінальне провадження щодо судді Конституційного Суду Російської Федерації.

Постановка проблеми. У сучасних умовах проведення судово-правової реформи в Україні має на меті насамперед вирішення проблем, пов'язаних із недостатньо якісним нормативно-правовим урегулюванням діяльності судових і правоохоронних органів. При цьому успішність реформи із забезпечення ефективної роботи судових і правоохоронних органів залежатиме від наявності чіткої правової стратегії держави, механізму її реалізації, соціально-економічної й політичної кон'юнктури в Україні. Важливим також є те, що проведення судово-правової реформи має враховувати інтереси всього українського суспільства з чітким дотриманням положень Конституції України. У цьому стосунку особливу роль має відіграти орган конституційного контролю – Конституційний Суд України (далі – КСУ). Адже, відповідно до ч. 2 ст. 150 Конституції України (далі – КУ) тлумачення Основного Закону України та чинних законів становить виключну прерогативу КСУ [1].

Актуальність теми дослідження умовлена необхідністю осмислення й окреслення проблем законодавства України про забезпечення гарантій діяльності суддів КСУ під час здійснення щодо них кримінального провадження.

Проблеми законодавства із застосування особливого порядку кримінального провадження щодо окремої категорії

осіб були предметом дослідження таких правників, науковців, як С.С. Аскеров, І.В. Бабій, Т.В. Варфоломєєва, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошевий, Л.М. Лобойко, М.М. Михесенко, В.В. Молдован, В.Т. Нор, Г.М. Омеляненко, В.О. Попелюшко, С.М. Скрипниченко, І.С. Смирний, В.М. Тертишник, Л.Д. Удалова, В.П. Шибіко та інші.

Швидкі зміни в суспільному й державному житті потребують новіших досліджень для наукового обґрунтування вдосконалення законодавства із забезпечення гарантій діяльності окремих категорій осіб під час застосування до них особливого порядку кримінального провадження.

Метою статті є порівняльно-правове дослідження, аналіз норм законодавства України та Російської Федерації й на цій основі наукове обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення законодавства України із забезпечення гарантій діяльності суддів Конституційного Суду України під час застосування до них особливого порядку кримінального провадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах створення достатньої й ефективної системи гарантій незалежної діяльності суддів Конституційного Суду України має відповідати сьогодишнім реаліям і завданням, що постають перед Конституційним Судом України. Адже великий обсяг повноважень, висока відповідальність і функції, що

здійснюють судді Конституційного Суду України, зумовлюють необхідність установлення в Конституції України й законах України чітких і достатніх гарантій їхньої діяльності. Досягнення успіху в цьому процесі призведе до формування авторитету судової влади загалом, зростання в суспільстві довіри до влади, покращення міжнародного іміджу України тощо. Правовою основою забезпечення належних умов суддів Конституційного Суду України передусім є й має бути Конституція України, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, Закон України «Про Конституційний Суд України», Закон України «Про судоустрій і статус суддів», інші закони України та прийняті на їх виконання нормативно-правові акти.

Так, Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України». Завданням Конституційного Суду України є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України (ст. ст. 1 і 2 Закону) [2]. Конституційний Суд України як суд і один із вищих органів державної влади діє водночас із Главою держави, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України й за певними ознаками стоїть вище за ці органи, контрольні функції яких є похідними від їхніх основних функцій. Конституційний Суд України може визнати неконституційними акти й Президента України, і Верховної Ради України, і Кабінету Міністрів України.

Відповідно до ст. 27 Закону «Про Конституційний Суд України», судді Конституційного Суду України під час здійснення своїх повноважень є незалежними та підкоряються лише Конституції України, керуються цим Законом, іншими законами України, крім тих законів або їхніх окремих положень, що є предметом розгляду Конституційного Суду України. Незалежність суддів є невід'ємною складовою їхнього статусу, конституційним принципом організації та функціонування судів, а також професійної діяльності суддів, які під час здійснення правосуддя підкоряються лише закону. Тільки за таких умов можуть бути реалізовані принципи верховенства права, повного й усебічного розгляду справ і обґрунтованості прийнятих КСУ рішень. Іншими словами, якщо немає незалежності в суддів КСУ, то зайве говорити про незалежність самого КСУ.

У ст. 149 Конституції України передбачено, що на суддів Конституційного Суду України поширюються гарантії незалежності й недоторканності, установлені ст. 126 Конституції України. Згідно зі ст. 28 Закону України «Про Конституційний Суд України», гарантією незалежності суддів Конституційного Суду України є їхня недоторканність. Суддя Конституційного Суду України не може бути затриманий чи заарештований без згоди Верховної Ради до винесення обвинувального вироку судом. Відповідно до ч. 1 ст. 126 Конституції України, зміст незалежності й недоторканності судді КСУ визначається ст. ст. 48 і 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». У цьому законі встановлено, що суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Суддя здійснює правосуддя на основі Конституції України й законів України, керуючись при цьому принципом верховенства права. Втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя забороняється, тягне за собою відповідальність, установлену законом (ч. 1 ст. 48 Закону) [3]. Зокрема, Кримінальний кодекс України (далі – ККУ) від 05.04.2001 р. № 2341-III передбачає відповідальність за втручання в діяльність судових органів (ст. 376 ККУ), погрозу або насильство щодо судді, народного засідателя

чи присяжного (ст. 377 ККУ), умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 378 ККУ), посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їхньою діяльністю, пов'язаною зі здійсненням правосуддя (ст. 379 ККУ) [4].

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що суддя є недоторканим. Затримання судді або обрання стосовно нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту до ухвалення обвинувального вироку судом не може бути здійснено без згоди Верховної Ради України. Суддя, затриманий за підозрою в учиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи. Суддя не може бути підданий приводу чи примусово доставлений до будь-якого органу чи установи, крім суду. Судді може бути повідомлено про підозру в учиненні кримінального правопорушення лише Генеральним прокурором України або його заступником. Суддя може бути відсторонений від посади у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора України виключно в порядку, установленому цим Законом. Таке відсторонення здійснюється Вищою кваліфікаційною комісією суддів України на строк не більше ніж два місяці. Продовження строку відсторонення судді від посади у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності здійснюється в тому самому порядку на строк не більше ніж один місяць. Клопотання про продовження строку такого відсторонення судді від посади подається не пізніше ніж за п'ятнадцять днів до закінчення строку, на який суддю було відсторонено. Вимоги до клопотання про відсторонення судді від посади у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності встановлюються процесуальним законом. Суддя на час відсторонення від посади позбавляється права на отримання доплат до посадового окладу судді. Проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися лише з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора України або його заступників, керівника регіональної прокуратури або його заступників. Кримінальне провадження щодо обвинувачення судді в учиненні кримінального правопорушення, а також прийняття рішення про проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, застосування запобіжних заходів не може здійснюватися тим судом, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді. Якщо, згідно із загальними правилами підсудності, кримінальне провадження стосовно судді має здійснюватися або рішення про проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій або застосування запобіжних заходів має прийматися тим судом, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, кримінальне провадження або прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій здійснюється судом, найбільш територіально наближеним до суду, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, іншої адміністративно-територіальної одиниці (Автономної Республіки Крим, області, міст Києва чи Севастополя). За шкоду, завдану судом, відповідає держава на підставах і в порядку, установлених законом (ст. 49 Закону).

У рішенні КСУ у справі про незалежність суддів як складову їхнього статусу від 01 грудня 2004 р. здійснено тлумачення норм Конституції України та законодавства щодо незалежності й недоторканності суддів. Крім іншого, у цьому рішенні КСУ передбачено, що зниження змісту та обсягу гарантій незалежності й недоторканності суддів,

їхньої правової захищеності в разі прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів не допускається [5].

Гарантією незалежної діяльності суддів КСУ, що закріплена в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України), є особливий порядок кримінального провадження щодо окремої категорії осіб, до якої належать судді КСУ. Ці гарантії встановлені в ст. ст. 480–483 КПК України. Передбачено, що в разі притягнення суддів КСУ до кримінальної відповідальності до них застосовується особливий порядок кримінального провадження (п. 2 ч. 1 ст. 480 КПК України), повідомлення про підозру (п. 3 ч. 1 ст. 481 КПК України), затримання й обрання запобіжного заходу (ст. 482 КПК України) та інформування про застосування запобіжного заходу, ухвалення вироку органів, що обрали або призначили їх на посаду (п. 2 ч. 1 ст. 483 КПК України) [6]. При цьому кримінальне провадження щодо суддів Конституційного Суду України здійснюється за загальними правилами, передбаченими КПК України, але з урахуванням особливостей, визначених у законодавстві й відповідних нормах КПК України [7, с. 340–344].

Застосування особливого порядку кримінального провадження щодо суддів КСУ означає те, що письмове повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення ними здійснюється Генеральним прокурором України або його заступником, що передбачено в п. 3 ч. 1 ст. 481 КПК України. Проте в КПК України чітко не встановлено, хто саме складає письмове повідомлення про підозру щодо суддів Конституційного Суду України, підписує його, у який строк вручає ним повідомлення; також у разі виникнення підстав хто має право змінювати повідомлення про підозру. Ці питання потребують конкретизації та законодавчого вирішення.

Особливості порядку притягнення до кримінальної відповідальності, затримання й обрання запобіжного заходу передбачені в ст. 482 КПК України та стосуються суддів КСУ. При цьому в цій нормі мова йде лише про затримання суддів і обрання щодо них запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту. На відміну від Закону України «Про судоустрій і статус суддів», у цій статті КПК України не передбачено порядок проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, які можуть проводитися лише з дозволу суду.

Уважаємо за доцільне чітко передбачити у ст. 482 КПК України порядок притягнення до кримінальної відповідальності суддів КСУ, їх затримання й обрання щодо них запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою чи домашнього арешту, проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, які можуть проводитися лише з дозволу суду, при цьому враховуючи норми Конституції та законодавства України про гарантії їхньої діяльності.

Про застосування запобіжного заходу, ухвалення вироку стосовно суддів КСУ повідомляються відповідні органи (службові особи), які обрали/призначили їх (п. 2 ч. 1 ст. 483 КПК). Разом із тим у цій нормі КПК України не встановлено строки повідомлення й органи чи службові особи, які мають повідомити про застосування запобіжного заходу, ухвалення вироку щодо суддів КСУ. На нашу думку, необхідно в ст. 483 КПК України чітко визначити строки повідомлення, органи чи службові особи, які здійснюють повідомлення про застосування запобіжного заходу, ухвалення вироку щодо суддів КСУ.

Конституція Російської Федерації передбачає, що Конституційний Суд Російської Федерації (далі – Конституційний Суд РФ) діє в складі 19 суддів. Конституційний Суд РФ за запитами Президента Російської Федерації, Ради Федерації, Державної Думи, однієї п'ятої членів Ради Федерації або депутатів Державної Думи, Уряду РФ, Вер-

ховного Суду РФ, органів законодавчої та виконавчої влади суб'єктів РФ вирішує справи про відповідність Конституції РФ: а) федеральних законів, нормативних актів Президента РФ, Ради Федерації, Державної Думи, Уряду РФ; б) конституцій республік, статутів, а також законів та інших нормативних актів суб'єктів РФ, виданих із питань, що належать до відання органів державної влади РФ і спільного відання органів державної влади РФ й органів державної влади суб'єктів РФ; в) договорів між органами державної влади РФ і органами державної влади суб'єктів РФ; г) міжнародних договорів РФ, які не вступили в силу. Також Конституційний Суд РФ вирішує спори щодо компетенції: а) між федеральними органами державної влади; б) між органами державної влади РФ і органами державної влади суб'єктів РФ; в) між вищими державними органами суб'єктів РФ. Конституційний Суд РФ за скаргами на порушення конституційних прав і свобод громадян та за запитами судів перевіряє конституційність закону, застосованого чи такого, що підлягає застосуванню, у конкретній справі, у порядку, установленому федеральним законом. Крім того, Конституційний Суд РФ за запитами Президента РФ, Ради Федерації, Державної Думи, Уряду РФ, органів законодавчої влади суб'єктів РФ дає тлумачення Конституції РФ. Акти або їхні окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність; міжнародні договори РФ, які не відповідають Конституції РФ, не підлягають уведенню в дію й застосуванню. Конституційний Суд РФ на запит Ради Федерації дає висновок щодо додержання встановленого порядку висування обвинувачення щодо Президента РФ у державній зраді або скоєнні іншого тяжкого злочину (ст. 125 Конституції РФ) [8].

Отже, серед головних конституційних повноважень Конституційного Суду РФ вирішення питань відповідності законодавчих, інших актів федерального та місцевого рівня Конституції РФ, спорів щодо компетенції між федеральними органами державної влади, між федеральними державними органами й державними органами суб'єктів РФ, між вищими державними органами суб'єктів РФ, тлумачення положень Конституції РФ і дання висновку щодо додержання встановленого порядку висування обвинувачення щодо Президента РФ у державній зраді або скоєнні іншого тяжкого злочину. При цьому варто зазначити, що тлумачення положень Конституції РФ є виключною компетенцією Конституційного Суду РФ. Про це було зазначено в Постанові Конституційного Суду РФ «У справі про тлумачення окремих положень ст. ст. 125, 126 і 127 Конституції Російської Федерації» від 16 червня 1998 р. № 19-П [9].

Правовий статус, повноваження, принципи діяльності, гарантії незалежності й недоторканності суддів Конституційного Суду РФ передбачені спеціальним Федеральним конституційним законом РФ «Про Конституційний Суд Російської Федерації» від 21 липня 1994 р. № 1-ФКЗ (у ред. від 08 червня 2015 р.). У ст. 1 цього Закону передбачено, що Конституційний Суд Російської Федерації є судовим органом конституційного контролю, який самостійно та незалежно здійснює судову владу в порядку конституційного судочинства.

Повноваження Конституційного Суду РФ, передбачені в ст. 3 Федерального конституційного закону «Про Конституційний Суд Російської Федерації», є аналогічними тим, які передбачені й у Конституції РФ. У питаннях організації, фінансового й матеріального забезпечення Конституційний Суд РФ є незалежним від будь-яких державних органів. Незалежність судді Конституційного Суду Російської Федерації забезпечується його незмінністю, недоторканністю, рівністю прав суддів, установленими цим

Федеральним конституційним законом порядком зупинення та припинення повноважень судді, правом на відставку, обов'язковістю встановленої процедури конституційного судочинства, заборонаю будь-якого втручання в судову діяльність, наданням судді матеріального й соціального забезпечення, гарантії безпеки, відповідних його високому статусові (ст. 13 Федерального конституційного закону «Про Конституційний Суд Російської Федерації»). У ст. 15 цього Федерального конституційного закону передбачено, що суддя Конституційного Суду РФ є недоторканим і не може бути притягнутий до будь-якої відповідальності, у тому числі після припинення повноважень, за думки, висловлені ним під час розгляду справи в Конституційному Суді Російської Федерації, якщо тільки вироком суду, що набрав законної сили, не буде встановлена винність цього судді в злочинному зловживанні своїми повноваженнями [10].

Крім того, гарантії незалежності й недоторканності суддів Конституційного Суду РФ установлені ст. ст. 9–16 Закону Російської Федерації «Про статус суддів у Російській Федерації» від 26 червня 1992 № 3132-1 (у ред. від 06 квітня 2015 р. зі змін. від 14 травня 2015 р.) [11].

Зокрема, передбачено, що незалежність судді забезпечується передбаченою законом процедурою здійснення правосуддя, заборонаю під загрозою відповідальності будь-яких втручань у діяльність щодо здійснення правосуддя, установленим порядком зупинення та припинення повноважень судді, правом судді на відставку, недоторканістю судді, системою органів суддівського співтовариства, наданням судді за рахунок держави матеріального й соціального забезпечення, відповідного його високому статусові. Недоторканність судді включає в себе недоторканність особи, недоторканність займаних ним житлових і службових приміщень, які використовуються ним, особистих і службових транспортних засобів, що належать йому, документів, багажу та іншого майна, таємницю листування й іншої кореспонденції (телефонних переговорів, поштових, телеграфних, інших електричних та інших прийнятих і відправляються суддею повідомлень). Суддя, у тому числі після припинення його повноважень, не може бути притягнутий до будь-якої відповідальності за висловлену ним під час здійснення правосуддя думку і прийняте судом рішення, якщо вироком суду, що набрав законної сили, не буде встановлена винність судді в злочинному зловживанні або винесенні завідомо неправосудних вироків, рішення або іншого судового акта. Рішення з питання про порушення кримінальної справи щодо судді Конституційного Суду РФ або про притягнення його як обвинуваченого по іншій кримінальній справі приймається Головою Слідчого комітету РФ за згоди Конституційного Суду РФ. Мотивоване рішення Конституційного Суду РФ з питання про надання згоди на порушення кримінальної справи щодо судді або про притягнення його як обвинуваченого в кримінальній справі приймається в 10-денний термін після надходження подання Голови Слідчого комітету РФ. Зміна в ході розслідування кримінальної справи кваліфікації складу злочину, який може спричинити погіршення становища судді, допускається тільки в порядку, установленому цією статтею для прийняття рішення про порушення кримінальної справи щодо судді або про притягнення його як обвинуваченого в кримінальній справі. Рішення з питання про притягнення судді Конституційного Суду РФ до адміністративної відповідальності приймається судовою колегією в складі трьох суддів Верховного Суду РФ за поданням Генерального прокурора РФ. Рішення з питання про притягнення судді до адміністративної відповідальності приймається в 10-денний термін після надходження подання Генерального прокурора РФ. Суддя, затриманий за підозрою в скоєнні

злочину або на іншій підставі чи примусово доставлений у будь-який державний орган, після встановлення його особи підлягає негайному звільненню. Особистий огляд судді не допускається, за винятком випадків, передбачених федеральним законом з метою забезпечення безпеки інших людей. Рішення про обрання щодо судді Конституційного Суду РФ як запобіжного заходу взяття під варту приймається судовою колегією в складі трьох суддів Верховного Суду РФ за клопотанням Голови Слідчого комітету РФ. Мотивоване рішення Конституційного Суду РФ про надання згоди на обрання щодо судді як запобіжного заходу взяття під варту приймається не пізніше ніж через п'ять днів із дня надходження подання Голови Слідчого РФ та відповідного судового рішення. Здійснення щодо судді оперативно-розшукових заходів, а також слідчих дій (якщо стосовно судді не порушено кримінальну справу або він не притягнутий як обвинувачений у кримінальній справі), пов'язаних із обмеженням його громадянських прав або порушенням його недоторканності, визначеної Конституцією РФ, федеральними конституційними законами й федеральними законами, допускається не інакше як на підставі рішення, що приймається судовою колегією в складі трьох суддів Верховного Суду РФ. Після порушення кримінальної справи щодо судді або притягнення його як обвинуваченого в кримінальній справі оперативно-розшукові заходи та слідчі дії щодо судді (крім узяття його під варту) провадяться в порядку, установленому федеральним кримінально-процесуальним законом і федеральним законом про оперативно-розшукову діяльність. Під час розгляду питання про порушення кримінальної справи щодо судді або про притягнення його як обвинуваченого в кримінальній справі, про притягнення судді до адміністративної відповідальності, про проведення щодо судді оперативно-розшукових заходів або слідчих дій суд, установивши, що проведення зазначених заходів або дій зумовлено позицією, які обіймає суддя під час здійснення ним суддівських повноважень, відмовляє в даванні згоди на проведення зазначених заходів чи дій (ст. 16 указаного Закону).

Не менш важливими є гарантії незалежності й недоторканності суддів Конституційного Суду РФ, що закріплені в Кримінально-процесуальному кодексі РФ (далі – КПК РФ) від 18 грудня 2001 р. № 174-ФЗ (ред. від 13 липня 2015 р. зі змін. та доп. від 15 вересня 2015 р.) і полягають у тому, що суддів Конституційного Суду РФ включено до окремих категорій осіб, щодо яких застосовується особливий порядок кримінального провадження.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 447 КПК РФ (глава 52) судді Конституційного Суду РФ належать до окремих категорій осіб, до яких застосовується особливий порядок провадження по кримінальних справах. Загалом порядок провадження по кримінальних справах щодо суддів Конституційного Суду РФ установлюється КПК РФ із деякими винятками, передбаченими цією главою.

Рішення про порушення кримінальної справи щодо судді Конституційного Суду РФ або про притягнення його як обвинуваченого, якщо кримінальну справу було порушено щодо інших осіб чи за фактом учинення діяння, що містить ознаки злочину, приймається Головою Слідчого комітету РФ за згоди Конституційного Суду РФ (п. 3 ч. 1 ст. 448 КПК РФ). Рішення Конституційного Суду РФ про давання згоди на порушення кримінальної справи щодо судді Конституційного Суду РФ чи притягнення його як обвинуваченого має бути вмотивованим і прийнято не пізніше ніж за 10 днів із дня надходження до суду подання Голови Слідчого комітету РФ. Особливості із загального порядку провадження по кримінальних справах щодо суддів Конституційного Суду РФ також стосуються порядку їх

затримання, зокрема затримані за підозрою в учиненні злочину, за винятком випадків затримання на місці злочину, мають бути звільнені негайно, після встановлення їх особи. Судове рішення про обрання щодо судді Конституційного Суду РФ такого запобіжного заходу, як тримання під вартою, виконується за згоди Конституційного Суду РФ. Умотивоване рішення Конституційного Суду РФ про давання згоди про обрання щодо судді Конституційного Суду РФ такого запобіжного заходу, як тримання під вартою або проведення обшуку, приймається не пізніше ніж за 5 діб із дня надходження подання Голови Слідчого комітету РФ і судового рішення [12].

Відповідальність за порушення цих гарантій передбачена в Кримінальному кодексі РФ (далі – КК РФ) (глава 31 «Злочини проти правосуддя»), зокрема за перешкоджання здійсненню правосуддя та проведення попереднього розслідування (ст. 294 КК РФ), посягання на життя особи, яка здійснює правосуддя й попереднє розслідування (ст. 295 КК РФ), погроза або насильницькі дії у зв'язку зі здійсненням правосуддя або проведенням попереднього розслідування (ст. 296 КК РФ), неповага до суду (ст. 297 КК РФ), наклеп щодо судді, присяжного засідателя, прокурора, слідчого, особи, яка здійснює дізнання, судового пристава (ст. 298.1 КК РФ) [13].

Висновки. Аналізуючи положення Конституції України та Конституції РФ, Закону України «Про Конституційний Суд України», Федерального конституційного закону «Про Конституційний Суд Російської Федерації», Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Закону РФ «Про статус суддів у Російській Федерації», Кримінального процесуального кодексу України, Кримінально-процесуального кодексу РФ, Кримінального кодексу України та Кримінального кодексу РФ, можна зробити висновок про те, що гарантії незалежності діяльності суддів Конституційного Суду України й Російської Федерації забезпечуються на конституційному та законодавчому рівнях.

Серед них, важливо виділити гарантії під час застосування до суддів Конституційного Суду України та Конституційного Суду РФ особливого порядку кримінального провадження, які полягають в особливостях здійснення (за згоди Верховної Ради України в Україні й Конституційного Суду в РФ) повідомлення про підозру (притягнення до кримінальної відповідальності), затримання та обрання запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою й домашнього арешту, проведення обшуку тощо. Порівняно з Україною, у РФ участь вищих судових органів (КС РФ і ВС РФ) в реалізації зазначених гарантій є більш вагомим.

Отже, особливий порядок кримінального провадження щодо суддів Конституційного Суду України варто розглядати як додаткові гарантії їхньої незалежної діяльності, урахувавши їхній конституційно-правовий статус.

На нашу думку, у контексті порівняльно-правового дослідження законодавства різних країн гарантії суддів Конституційного Суду України в разі застосуванні до них особливого порядку кримінального провадження мають бути конкретизовані та належним чином закріплені в Кримінальному процесуальному кодексі України з урахуванням особливостей їхнього правового статусу, положень Конституції України та міжнародно-правових актів. Адже реалізація гарантій незалежності діяльності суддів Конституційного Суду України створює умови для

успішного виконання ними своїх повноважень, у тому числі гарантування як принципу верховенства права, так і верховенства Конституції України як Основного Закону на всій території України.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30 ; Ст. 141 (із змінами, внесеними згідно із законом № 2952-VI від 01.02.2011 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 10. – Ст. 68.
2. Про Конституційний Суд України : Закон України від 16.10.1996 р. № 422/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 49. – Ст. 272 ; Зі змінами від 14.10.2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № № 41, 41–42, 43, 44–45. – Ст. 529 ; Зі змінами від 02.03.2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 22. – Ст. 145.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – Ст. 920.
5. Рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004 № 19-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої ст. 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України «Про статус суддів» (закон втратив чинність) / справа № 1 – 1/2004 про незалежність суддів як складову їхнього статусу // Офіційний вісник України. – 2004. – № 49. – Ст. 3220. – С. 62.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України // Офіційний вісник України. – 2012. – № 37. – Ст. 1370.
7. Лобойко Л.М. Кримінальний процес : [підручник] / Л.М. Лобойко. – К. : Істина, 2014. – 432 с.
8. Конституция Российской Федерации от 12 декабря 1993 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.gov.ru/main/konst/konst20.html>.
9. Постановление Конституционного Суда Российской Федерации от 16 июня 1998 г. № 19-П по делу о толковании отдельных положений статей 125, 126 и 127 Конституции Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.constitution.ru/decisions/12011948/12011948.htm>.
10. О Конституционном Суде Российской Федерации : Федеральный конституционный закон Российской Федерации от 21 июля 1994 р. № 1-ФКЗ (в ред. от 08.06.2015 р.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=180827;fld=134;dst=1000000001,0;rnd=0.5766915387939662>.
11. «статусе судей в Российской Федерации : . Закон Российской Федерации от 26.06.1992 р. № 3132-1 (ред. от 06.04.2015 р., с изм. от 14.05.2015 р.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_648/.
12. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 18.12.2001 р. № 174-ФЗ (ред. от 13.07.2015 р., изм. и доп. от 15.09.2015 р.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/fc8d943dcca2910207300d224cbdf8d67a9e1e7/.
13. Уголовный кодекс Российской Федерации (УК РФ) от 13 июня 1996 N 63-ФЗ (в ред. от 13.06.2015). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.consultant.ru/popular/ukrf/10_42.html#p5795.